

Sürekli olarak tekrarlıyorum, örnekler veriyorum ve tekrarlamayı sürdüreceğim: işçi sınıfının özel bir tarihsel konumu yoktur. Kendisini ve insanlığı kurtaracak bir sınıf değildir. Bunu yapabilecek güçlerden bir tanesidir. İşçi sınıfı koşullara göre sadece sosyalist hareketin değil faşist hareketin de önemli bir gücü olabilir.

Bunun en iyi örneği Almanya faşizmidir, nazizmdir.

Ekim devrimi örneğinde de defalarca belirttiğim gibi küçük üreticilik de işçiler kadar sosyalist devrime katılabilir. Bu örnek Ekim devrimiyle sınırlı da değildir.

Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist hareketlerde, Çin’de, Vietnam’da ve Küba’da kır ve kent küçük üreticiliği sosyalist devrimde en az işçiler kadar ve hatta onlardan daha önemli rol oynamıştır.

Almanya tarihinde 1918-1933 arasındaki Weimar Cumhuriyeti sosyalist hareketin yenilgisi ve işçi sınıfının faşizmin kitlesel güçleri arasında yer alması bakımından iyi incelenmelidir.

Uydurma incelemelerden söz etmiyorum. Almancada bu konuda yazılmış çok sayıda inceleme bulunuyor. Özel olarak işçilerin nazi hareketindeki rolünü incelemiyorlar, buna o dönemin incelenmesi içinde yer veriyorlar.

Bu inceleme yapılırken akılda önemle tutulması gereken şudur: Almanya Komünist Partisi (KPD) o yıllarda SBKP’den sonra en büyük partidir. Naziler bu partiyi nem sandıkta hem sokakta yenerek ve dahası üyelerinin ve tabanının bir bölümünü de yanlarına alarak yendiler.

“KPD, sosyal demokratlarla işbirliği yapsaydı böyle olmazdı” saptaması gerçek dışıdır ve

dönemin tarihsel incelenmesine dayanmaz. Tıpkı Polonya'daki Dayanışma Sendikası'nın sırf işçi temeline dayandığı için "bürokrasiyi yenecek güç" olarak desteklenmesi gibi yanlış bir Troçkist tahlile dayanır. Dayanışma Sendikası'nın işçileri militanca mücadele ettiler ama sosyalizm değil de kapitalizm için bunu yaptılar.

KPD'nin SPD'yi "sosyal faşist" olarak değerlendirmesi, Nazileri küçümsemesi ve hatta onların bir çeşit "anti kapitalist" olarak görmesi vahim hatalardır. Bu hatalar öncelikle bu partiden çıkmıştır, III. Enternasyonal tarafından bu partiye dayatılmamıştır. Parti içinde bu politikaya karşı çıkanlar olmuştur ama güçleri yetmemiştir. Partinin asıl sorunu yeni bir hareket olan faşizmi anlamamasıdır.

Şunu da düşünmek gerekir: Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in, Almanya sosyalist hareketinin her yıl anılan bu iki büyük önderinin katledilmesinde, 1918-1919 deviminin bastırılmasında SPD önemli rol oynamıştır. KPD'nin SPD'yi burjuvazinin önde gelen dayanağı olarak değerlendirmesinde bu nedenle şaşılacak bir şey yoktur.

Ek olarak dönemin SPD'si de komünistlerle işbirliğine yanaşmıyordu. Bir tarafın işbirliği istemesi yetmez, KPD isteyecek olsaydı bile SPD yanaşmayacaktı.

İkisi de işçi sınıfına dayanan bu iki büyük örgüt, KPD ve SPD faşizmi anlamadılar ve küçümsediler; bedelini de ağır ödediler.

Sonraki yıllarda da aynı anlayış sürdü.

Nazilerin saldırganlıklarının yanı sıra müthiş kadrosunun önemi anlaşılamadı.

Göbbels'in propaganda dehası "iyi yalan söylemekten" ibaret sanıldı ve hala böyle sananlar az değildir.

Naziler tabandan başlayarak yükselen, gençlere, işçilere ve toplumun her kesimine dayanan bir

hareket olarak geliştirdiler. Göbbels başından beri bu hareketin önemli yöneticilerinden birisidir ve sadece iyi yalan söylemekle bunun yapılması mümkün değildir.

Bir dönemin incelenmesinde belirli kişiler ve örgütlerin yazdığı teorik metinlerin yanı sıra, adı fazla bilinmeyen ama o dönemde önemli rol oynamış ikinci kademe kişilerin hayat hikayeleri önemlidir. Bu insanlar önemli yazılar ve kitaplar da yazmışlardır.

Bu insanlar arasında dönemin hakim politikasına karşı çıkan ama girdiği mücadeleyi kaybederek tasfiye edilenler vardır. Daha önce sözünü ettiğim ve Lenin'in sömürge ülkelerde ulusal burjuvaziye önem veren tezine karşı çıkan Hindistanlı sosyalist Roy bunlar arasındadır. 3. Enternasyonal'de önemli görevlerde bulunur, uygulanan politikayla ters düşünce örgütten çıkarılır.

3. Enternasyonal'in profesyonel militanlarını konu alan Türkçesiyle "Dünya Devrim Seyyahları" kitabında Willi Münzenberg'i öğrendim. 3. Enternasyonal'de yönetim kademesinde, Almanya meclisinde bir dönem milletvekili ve KDP merkez komitesi üyesi... Basın-yayın ve propaganda konusunda sorumlu, ek olarak değişik ülkelerde faaliyet gösteren büyük bir yardım kuruluşunu da yönetiyor.

Hakkında yazılmış geniş biyografiyi buldum. Adam doğumunun 100. yılında Zürih'te yapılan bir sempozyumla anılıyor, kısacası iz bırakmış bir insan... Yazılarının bir araya toplandığı "Propaganda als Waffe" (Silah Olarak Propaganda) kitabını da buldum.

Münzenberg sinemanın sosyalist propagandadaki önemini ilk anlayan kişiler arasında yer alıyor.

Propaganda als Waffe kitabının özetini okudum, sürgünlükle ilgili başka bir kitapta yer alıyordu. Münzenberg kitabında Nazilerin yönetime gelmesinin önde gelen sorumlusu olarak KPD'yi görür. Karşılarındaki hareketi anlamamışlar ve onların propaganda makinesine karşı etkisiz kalmışlardır. İşçilerin Nazi saflarına geçmesini özellikle vurgular.

Münzenberg de Walter Benjamin gibi Fransa'da ülkeyi işgal eden Nazilerden kaçamayacağını düşünerek intihar edecektir.

Münzenberg'inkine benzer görüşleri Analitik Sosyal Psikoloji adlı dönemin yazılarını bir araya getiren Almanca bir kitapta da okumuştum. Sosyal bilimlerde söyleşi temelinde ilk araştırmayı Max Horkheimer ve Eric Fromm yaparlar. Fabrikalardaki işçilerle söyleşiler yapar ve değerlendirirler. Vardıkları sonuçlardan birisi şudur: işçilerde büyük bir otorite özlemi bulunuyor ve Naziler de bu boşluğu dolduruyor, kısacası geliyorlar.

KPD bu sonucu dikkate almaz, reddeder. Almanya'da büyük ekonomik kriz vardır, komünist partisi örgütlüdür ve bu koşullarda Nazilerin iktidara gelmesi mümkün değildir.

Tarihin tekerleğinin dönme yasalarını bildiğini iddia eden komünistler, o tekerleğin altında kaldıkları zaman bile gerçeği anlamakta zorlanırlar. Nitekim Nazilerin iktidarından sonra KPD'nin tespiti şöyledir: bu iktidar kısa ömürlüdür, yakında gidecektir.

1920'li yılların başlarından İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılına kadar olan tarih, komünistlerin faşistler karşısında peşpeşe yenildikleri bir tarihtir. İtalya'da, Almanya'da ve İspanya'da kaybettiler. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde de komünistler faşizm karşısında başarısız olacaklardı.

Hatalar, eksiklikler vardır ama faşizme karşı mücadelede asıl sorun, o yıllarda yeni bir olgu olan faşizmin anlaşılmamasıdır. Dünyanın ikinci büyük komünist partisi olan KPD, Nazileri sadece Yahudi burjuvazisine karşı olan sınırlı anti kapitalistler olarak görebiliyor, mücadele ve örgütlenme yöntemlerini hiç ama hiç anlamıyordu.

İşçiler arasında örgütlülerdi ama Nazilerin de bu sınıfı yanlarına almakta başarısız olmadığını gördüler. Naziler KP kadrolarını bile alabilecekti. Berlin'de Nazilerin saldırı gücü olan SA'ların yaklaşık yarısı KPD'den gelmedir.

Yaklaşık yüz yıl önceki bu anlayışsızlıkla, günümüzde reel sosyalizmin çözülerek yıkılması karşısındaki anlayışsızlık arasında paralellik kurabilirsiniz.

Anlaması hala zor olabilir ama açık gerçektir: işçi sınıfı sadece sosyalist devrimlerde değil, faşizmin iktidara gelmesinde ve reel sosyalist rejimlerin çözülmesinde de önemli bir güçtür.

İşçi sınıfının yapısındaki büyük değişmeye, bir zamanlar var olan toplu hareket etme özelliğinin azalmasına, iç çelişkilerinin ve bölünmesinin artmasına burada girmiyorum.